

Владислав ФАРТУШНЯК

аспірант кафедри менеджменту,
публічного управління та персоналу ЗУНУ

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНИМ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Сталий розвиток територіальних громад неможливий без ефективного управління екологічною складовою. В умовах децентралізації влади та посилення ролі місцевого самоврядування особливої ваги набуває питання залучення громадськості до процесів прийняття та реалізації екологічно значущих рішень. Ключовим інструментом демократизації публічного управління екологічним розвитком виступає громадський контроль, який забезпечує прозорість й підзвітність владних структур, орієнтацію їхньої діяльності на запити жителів територіальної громади.

Публічне управління екологічним розвитком територіальної громади є цілеспрямованою діяльністю владних структур й громадських організацій, спрямованою на збереження та відновлення довкілля, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки та формування екологічної свідомості населення в межах відповідної території. Ця діяльність ґрунтується на принципах законності, гласності, наукової обґрунтованості, комплексності та участі громадськості. Екологічний розвиток громади – це процес позитивних змін стану довкілля та системи природокористування, що забезпечує задоволення потреб нинішнього покоління без шкоди для можливостей майбутніх поколінь задовольняти свої потреби і передбачає інтеграцію екологічних пріоритетів у всі сфери життєдіяльності громади.

Громадський контроль у цьому контексті – це діяльність інститутів громадянського суспільства (громадських об'єднань, органів самоорганізації населення, окремих активних громадян), спрямована на спостереження, перевірку, аналіз та оцінку відповідності діяльності органів публічної влади та інших суб'єктів

(зокрема, бізнесу) вимогам екологічного законодавства, інтересам територіальної громади у сфері екології, а також на запобігання та реагування на екологічні правопорушення. Об'єктом громадського контролю є процеси розробки, прийняття та виконання управлінських рішень екологічного спрямування, стан довкілля, діяльність підприємств-забруднювачів тощо.

Сучасне законодавство України та міжнародні акти, зокрема Орхуська конвенція [1], передбачають низку механізмів та форм реалізації громадського контролю у сфері екології на рівні громади. Одним з фундаментальних прав, реалізації якого сприяє громадський контроль, є доступ до екологічної інформації, що дозволяє громадянам та їх об'єднанням отримувати повні, достовірні та своєчасні дані про стан довкілля, джерела забруднення, діяльність органів влади з цих питань та долучатись до вироблення публічно-управлінських рішень.

Здійснення громадського контролю передбачає: проведення громадських слухань та обговорень проектів місцевих екологічних програм, містобудівної документації та оцінки їх впливу на довкілля; проведення громадської екологічної експертизи для незалежної оцінки екологічних аспектів проектів; участь представників громадськості у роботі дорадчих органів, таких як громадські ради, екологічні комісії при органах місцевого самоврядування; контроль за дотриманням екологічного законодавства у формі громадського інспектування дотримання природоохоронних вимог, проведення моніторингу стану довкілля; проведення інформаційно-просвітницької роботи, спрямованої на поширення екологічних знань, інформування населення про екологічні проблеми та шляхи їх вирішення, що сприяє формуванню активної громадської позиції.

Незважаючи на законодавче закріплення права на громадський контроль, його ефективна реалізація в українських громадах стикається з цілим рядом проблем, зумовлених низьким рівнем екологічної свідомості та громадянської активності жителів, коли значна частина населення залишається пасивною щодо екологічних питань, не використовуючи свої права та можливості

впливу. З іншого боку, органи влади іноді вдаються до формалізму, проводячи процедури залучення громадськості, такі як слухання чи обговорення, лише "для галочки", без реального наміру враховувати думку громадян. Суттєвою перешкодою є інформаційні бар'єри, що проявляються у несвоєчасному або неповному наданні екологічної інформації, а також її поданні у складній для розуміння нефахівцями формі. Додаткові труднощі зумовлює недостатність ресурсів у громадських організацій – фінансових, експертних та організаційних, що обмежує їхню здатність здійснювати системний та фаховий контроль. Існують також проблеми у законодавстві та правозастосовній практиці, зокрема прогалини у регулюванні окремих форм контролю, як-от громадське інспектування, та складнощі з притягненням до відповідальності за ігнорування вимог громадськості чи екологічні правопорушення. Не слід ігнорувати й можливий тиск та протидію з боку зацікавлених сторін, зокрема представників бізнесу чи окремих посадових осіб, які можуть бути не зацікавлені в ефективному екологічному контролі. Нарешті, бракує ефективної координації та взаємодії між різними громадськими організаціями та ініціативами, що працюють в екологічній сфері на території громади.

Підвищення ефективності громадського контролю за екологічним розвитком громади потребує комплексного підходу та скоординованих дій. Першочерговим завданням є удосконалення нормативно-правової бази, яке б чітко визначало процедури, права та обов'язки суб'єктів громадського контролю, посилювало відповідальність за перешкоджання його здійсненню та ігнорування результатів, а також впроваджувало дієві механізми громадського інспектування. Водночас необхідно підвищувати прозорість та підзвітність органів публічної влади шляхом забезпечення максимальної відкритості екологічної інформації, впровадження електронних реєстрів, онлайн-трансляцій засідань та розвитку інструментів електронної демократії, таких як електронні петиції, консультації та моніторингові платформи. Важливим напрямом є розвиток інституційної спроможності самого громадянського суспільства через підтримку екологічних

громадських організацій, зокрема через грантові програми та навчання, а також сприяння їх мережуванню та залученню фахових експертів. Не менш значущим є підвищення рівня екологічної освіти та культури населення загалом через реалізацію освітніх програм та інформаційних кампаній, які б підвищували обізнаність громадян про екологічні проблеми, їхні права та доступні інструменти впливу. Для вирішення конфліктів та узгодження інтересів необхідно налагоджувати конструктивний діалог, створюючи постійно діючі платформи для взаємодії між органами влади, громадськістю та бізнесом. Зрештою, ключовим фактором є забезпечення невідворотності відповідальності за порушення екологічного законодавства та ефективне реагування на факти, виявлені громадськістю.

Список використаних джерел

1. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text